

III

UPRAVLJANJE PASIVOM BANAKA

1. Pojam i karakteristike upravljanja pasivom

- Pasiva banke je finansijska osnova za realizaciju funkcija banke kao finansijskog posrednika između finansijski suficitnih i finansijski deficitnih transaktora.
- Shodno tome, u pasivi se razvrstava svaka ona stavka bilansa:
 1. koja podrazumeva izmirivanje sadašnje obaveze putem prenosa aktive u budućnosti, ukoliko se desi predviđeni događaj ili u određenom vremenskom trenutku;
 2. ako se obaveza ne može izbeći;
 3. ako se odigra događaj koji obavezuje transaktora.
- Strukturu pasive čine depozitni i nedepozitni izvori.
- Kada se u pasivu uključi i kapital banke onda je to pasiva u širem smislu.
- Pri tome, kapital banke predstavlja finansijski potencijal banke.

1.1. Depozitni izvori

- Depozitni izvori su još uvek najznačajniji izvor bankinih sredstava.
- U depozitne izvore se ubrajaju transakcioni računi, depozitni računi i računi štednje. Depoziti banke se mogu klasifikovati na:
 1. bazične depozite (core deposits) i
 2. pribavljene depozite (purchased deposits). Bazični depoziti se smatraju regularnim depozitima komitenata banke (poslovnih firmi i stanovništva).
- Depozitni izvori se mogu klasifikovati i na kratkoročne i dugoročne.
- ❖ Kratkoročni depoziti su:
 1. sredstva koja se javljaju kao saldo na transakcionim (tekućim) računima;
 2. depoziti po viđenju;
 3. oročeni depoziti do jedne godine;
 4. štedni računi.
- Dugoročni depoziti su sredstva koja finansijski suficitni transaktori poveravaju banci na rok duži od godinu dana.
- Pri tome, ovi računi imaju svoje poreklo u amortizacionim fondovima, dugoročnim rezervama i delu dobiti privrednog sektora.

Nedepozitni izvori

- Nedepozitni izvori mogu biti kreditnog i investicionog porekla.

Kapital banke

- Uobičajeno se kapitalu banke pripisuju sledeće funkcije:
 1. zaštita deponenata koji su izvan mehanizma zaštite depozita u slučaju nesolventnosti ili likvidacije banke;
 2. osnov je trajnog ulaganja u zgrade, opremu i druge nekamatonsne plasmane;
 3. apsorbovanje nepredviđenih gubitaka, da bi banka bila sposobna za tekuće poslovanje, tj. da se banka ponaša kao "going concern";
 4. da se reguliše (ograničava) povećanje aktive.
- Minimalan nivo kapitala koji omogućuje banci da na duži rok podnosi gubitke uz očuvanje sposobnosti poslovanja (going concern), odnosno solventnosti, smatra se standardom adekvatnosti kapitala.
- Utvrđivanje adekvatnog kapitala je dvoslojni proces, najpre se zakonski utvrđuje minimalni iznos kapitala kojeg banka treba da poseduje da bi dobila dozvolu za rad.
- Nakon što se utvrdi zakonski minimum osnivačkog kapitala, vrši se testiranje adekvatnosti kapitala, čime se meri dovoljnost kapitala s obzirom na procenjeni stepen rizičnosti plasmana banke.

2. Cene (troškovi) mobilisanih resursa

2.1. Troškovi depozitnih i nedepozitnih izvora

- Veoma je važno tačno utvrditi troškove, što omogućuje banci da sa tržišta povuče sredstva po najpovoljnijoj ceni, s obzirom da:
 1. cena sredstava određuje stopu povraćaja na aktivu i
 2. da cena pojedinih izvora utiče na rizik likvidnosti i rizik kamatne stope.
- Shodno tome, nakon što se utvrdi optimalan nivo depozita, cilj je minimizirati troškove depozita za utvrđenu depozitnu bazu.
- Iz navedenog proizilazi da je za maksimizaciju profita potrebno:
 1. minimizirati ukupne troškove za svaki deo pasive;
 2. maksimizirati prihode po bilansnim pozicijama aktive;
 3. izjednačiti ukupne marginalne troškove i ukupne marginalne prihode.

- Troškovi pasive se utvrđuju preko pasivne kamatne stope, koju banka plaća da bi mobilisala potreban nivo depozitnih i nedepozitnih izvora.
- Moguća su dva pristupa kod formiranja cena bankarskih resursa.
 - Prvi pristup je poznat kao metod prosečnih ponderisanih troškova, gde prosečno stanje svih računa pasive pomnoženo prosečnom cenom sredstava u određenom periodu daje ukupne troškove pasive.
 - Ako se iznos ukupnih troškova pasive podeli ukupnim bankarskim resursima dobijaju se prosečni ponderisani troškovi pasive.
- Kod ove analize treba voditi računa da svaki izvor ima svoju specifičnu cenu:
 1. transakcioni depoziti ne nose kamatu, ali imaju relativno značajne troškove finansiranja;
 2. oročeni depoziti imaju nižu kamatu od instrumenata kojim se banka zadužuje na tržištu novca i kapitala;
 3. najveća je cena akcionarskog kapitala, s obzirom na očekivani nivo dividende.

2.2. Troškovi kapitala

- Imajući u vidu značaj adekvatnog nivoa kapitala pred menadžmentom banke je stalni zadatak da balansira nivo kapitala u skladu sa rastom i strukturom aktive i strategijom razvoja banke.
- S obzirom da banka povlači kapital sa tržišta, troškovi njegovog angažovanja zavisice i od postojeće finansijske strukture banke, kao i od rejtinga posmatrane banke na tržištu.
- Mobilisanje dužničkog kapitala na jedinicu svojinskog kapitala u finansijskoj teoriji se označava kao leveridž (dejstvo poluge).
- Mada postoje dva teorijska pristupa (Tradicionalni pristup i Miller - Modigliani pristup) o odnosu između leveridža, finansijskog rizika i troškova povlačenja kapitala, relevantni zaključci su mogući jedino na bazi konkretne analize.
- Prema Miller - Modigliani pristupu pod uslovom da su ispunjeni određeni uslovi, naročito ako kamatni prihodi i dividende imaju podjednak poreski tretman, prosečni troškovi finansiranja su nezavisni od finansijske strukture banke.
- Shodno suštini ovog pristupa, svaki porast duga povećava premiju na rizik ulaganja u kapital, čime se poništavaju efekti jeftinijih dužničkih sredstava.

2.3. Transferne cene bankarskih izvora

- Transferna cena bankarskih resursa je relevantna za određivanje cene bankarskih resursa, zbog čega se smatra da je njen nivo adekvatan ako u sebi sadrži tri komponente:
 1. cenu mobilisanih sredstava koja su potrebna za finansiranje zajma;
 2. targetiranu stopu prinosa na akcijski kapital koja je promovisana strateškim planom banke, pri čemu se respektuje i finansijski leveridž banke;
 3. riziko premiju kao kompenzaciju za moguće nevracene kredite u roku.
 - Velike banke imaju brojne profitne centre, koji se iz analitičkih razloga mogu svesti na četiri osnovna:
 - profitni centar za zajmove;
 - profitni centar za investicije (plasmani u hartiji od vrednosti);
 - profitni centar za depozite i
 - profitni centar za upravljanje sredstvima.
- Korišćenjem transfernih cena u internom transferu sredstava u banci postiže se razdvajanje kamatnog od kreditnog rizika.

3. Modeli upravljanja pasivom

- Upravljanje pasivom se može posmatrati s dva spekta:
 1. teorijskog i
 2. funkcionalnog.
- Imajući u vidu funkcionalne aspetke upravljanja pasivom moguća su dva modela upravljanja pasivom.
 1. Prvi model se zasniva na tradicionalnom pristupu upravljanju pasivom koji je poznat kao "grupisanje sredstava" i važio je do kraja 50- ih godina.
 2. Drugi model upravljanja pasivom ima za pretpostavku da je osnovni cilj održavanje i povećanje profitabilnih plasmana (kreditnih i investicionih).